

*Лисенко Л. Г.,
кандидат історичних наук, доцент
Шачковська Л. С.,
кандидат політичних наук, доцент
кафедри суспільних дисциплін
Уманського державного педагогічного
університету імені Павла Тичини
м. Умань, Україна*

МІНСЬКІ УГОДИ – 1: ІСТОРІЯ ПІДПИСАННЯ ТА АНАЛІЗ ДІЙ УКРАЇНСЬКОЇ ДЕРЖАВИ З ЇХ ІМПЛЕМЕНТАЦІЇ

27 лютого 2014 року підрозділи спецназу та Збройних сил Російської Федерації захопили приміщення Верховної Ради та Кабінету Міністрів Автономної Республіки Крим. Військові частини кримського угруповання Збройних сил України стали об'єктом провокаційних нападів з боку дислокованих на півострові російських військових баз. Україна в цій ситуації не зуміла використати дипломатичні засоби та майже ні чинила силового опору діям Росії.

Події в Криму уможливили наступ Росії на Донбасі. Контрольовані, керовані й фінансовані російськими спецслужбами озброєні групи 7 квітня 2014 року проголосили створення квазідержав «Донецької народної республіки», а 27 квітня 2014 року – «Луганської народної республіки». У травні 2014 року їхні самозвані очільники у неконституційний спосіб провели референдуми про відокремлення цих нелегітимних утворень від України. Для підтримки рішень референдумів та незаконних збройних формувань на територію Донбасу керівництвом Росії були заслані розвідувально-диверсійні групи, очолювані кадровими офіцерами Головного розвідувального управління Генштабу Збройних сил РФ, загони донського козацтва, укомплектований чеченцями – громадянами Росії батальйон «Восток», озброєні групи найманців «Оплот», «Русский сектор» тощо. Вже з липня 2014 року почалися систематичні артилерійські обстріли підрозділів Збройних сил України з території Росії. З 27 серпня 2014 року розпочалося масове вторгнення на територію Донецької та Луганської областей регулярних підрозділів Збройних сил Російської Федерації.

Опір українських військових формувань, консолідована позиція західних держав щодо засудження агресії Росії, застосування проти неї економічних санкцій, розширення як кола країн, що приєдналися до них, так і розширення списку самих санкцій – все це змусило врешті-решт Російську Федерацію сісти за стіл переговорів.

Перші переговори у форматі Україна, США, ЄС, РФ відбулися 17 квітня 2014 року у Женеві. Росія фактично розпочала дипломатичну гру, «мета якої полягала не в пошуку прийнятних для всіх сторін шляхів урегулювання, а в запереченні своєї участі в агресії, маскуванні силового нав'язуванні Україні згубних для її державності умов вирішення конфлікту, руйнації єдності політики західних держав у питанні запровадження і розширення санкцій, легалізації фіктивних квазідержавних утворень «ДНР» і «ЛНР», уведення в оману світової спільноти щодо природи причин ситуації, породженої російською агресією» [1, с. 32–33].

Росія порушила зафіксовані у Женевській заяві від 17 квітня 2014 року домовленості щодо деескалації напруженості, роззброєння нелегальних груп бойовиків, підтримки роботи спеціальної моніторингової місії ОБСЄ.

5 березня 2014 року міністр закордонних справ РФ С. Лавров під час переговорів із державним секретарем США Дж. Керрі виклав основні положення російського плану «мирного» врегулювання ситуації в Україні. По суті справи, це була програма поступової міжнародної ізоляції України, її русифікації, знищення ідентичності українського народу, територіальний розкол, ліквідація її державності. Цей план передбачав, що Україна не підпише Угоду про асоціацію з ЄС; відмовиться від вступу до НАТО; перенесення дати президентських виборів на більш пізній термін; розробку нової конституції; федералізацію; надання російській мові статусу другої державної мови [1, с. 30–31]. Цей план не знайшов підтримки ні в Україні, ні в США та західноєвропейських державах, що змусило Росію не наполягати на його імплементації.

Російська Федерація, в свою чергу, проігнорувала мирні ініціативи президента України П. Порошенка, які передбачали припинення сторонами вогню та виведення незаконних збройних формувань з території України через гарантований коридор безпеки, амністію тим, хто склав зброю і до того не скоїв тяжких злочинів, започаткування процесів децентралізації та програми відбудови на Донбасі. План був введений Україною в односторонньому порядку з 20 червня 2014 року на сім днів і продовжений ще на три дні. Проте Росія у відповідь збільшила підтримку збройних формувань бойовиків і присутність своїх збройних сил в Україні та вздовж українсько-російського кордону [2, с. 2].

Водночас дипломатичними зусиллями Росії вдалося схилити Україну та західні держави до зміни формату переговорів. Міністри закордонних справ України, Росії, Німеччини і Франції підписали Берлінську декларацію від 2 липня 2014 року, в якій йшлося про створення Тристоронньої контактної групи у складі представників ОБСЄ, України та Російської Федерації. Таким чином, учасником переговорів замість США та ЄС стала ОБСЄ. Це, без сумніву, послабило позиції України. За деякими даними, що з'явилися в пресі,

джерело в оточенні російського президента повідомило, що наприкінці липня – на початку серпня 2014 року в Кремлі проводилась нарада з українських питань, на якій В. Путін поставив перед силовими відомствами і МЗС три завдання:

1. Не допустити воєнної поразки Новоросії.
2. Максимально затягнути реалізацію Угоди про асоціацію між Україною та ЄС.
3. Створити умови для зміни української владної верхівки у 2015 році [3].

До того ж, 24 серпня 2014 року російські війська, які незаконно перетнули державний кордон України, почали повномасштабне оточення українських військ під Іловайськом. Через два дні, коли становище українських військ стало критичним, у Мінську відбулася зустріч президентів України та Росії. Майже ніяких відомостей про зміст переговорів не було відомо, проте після повернення глав держав у свої столиці в пресі з'явилася інформація про можливість в найближчій перспективі нових українсько-російських переговорів у Мінську, в яких візьмуть участь й представники так званих «ДНР» і «ЛНР». Слід зазначити, що раніше вже було прийнято рішення про проведення в білоруській столиці переговорів у форматі ОБСЄ – Росія – Україна.

5 вересня 2014 року в Мінську була досягнута домовленість про припинення вогню, яка формально була зафіксована у «Протоколі за результатами консультацій Тристоронньої контактної групи щодо спільних кроків, спрямованих на імплементацію мирного плану президента України П. Порошенка та ініціатив президента Російської Федерації В. Путіна», який був опублікований на сайті ОБСЄ в ніч на 7 вересня. «Протокол» визначав 12 завдань, а саме: сторони конфлікту мають негайно припинити застосування зброї (п. 1); забезпечити моніторинг і верифікацію з боку ОБСЄ режиму незастосування зброї (п. 2); провести децентралізацію влади, зокрема прийняти Закон України «Про тимчасовий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей» (п. 3); забезпечити постійно діючий моніторинг на українсько-російському кордоні та верифікацію з боку ОБСЄ зі створенням зони безпеки в прикордонних районах України та Росії (п. 4); невідкладно звільнити всіх заручників і незаконно утримуваних осіб (п. 5); прийняти закон про недопущення переслідування і покарання осіб, причетних до подій в окремих районах Донецької і Луганської областей (п. 6); продовжити загальнонаціональний діалог (п. 7); вжити заходів для покращення гуманітарної ситуації на Донбасі (п. 8); забезпечити проведення дострокових місцевих виборів відповідно до Закону України «Про тимчасовий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької і Луганської областей» (п. 9); вивести незаконні збройні формування, військову техніку, а також бойовиків і найманців з території України (п. 10); прийняти програму економічного відродження Донбасу і

відновлення життєдіяльності регіону (п. 11); надати кожному учаснику Тристоронньої контактної групи гарантії особистої безпеки (п. 12) [4].

В. Василенко не виключає, що «Мінський протокол» міг стати наслідком кулуарних міжнародних домовленостей між найвищими керівниками України, Росії та провідних західних держав [1, с. 34].

Вже 16 вересня 2014 року з порушеннями регламенту та процедури закон «Про особливий порядок місцевого самоврядування в окремих районах Донецької та Луганської областей» був прийнятий Верховною Радою. Слід зазначити, що керівництво держави пояснювало необхідність прийняття закону тим, що Україна не готова воювати, на прийнятті закону наполягають західні держави, в першу чергу ФРН, без політичної та фінансової допомоги з боку ЄС та МВФ наша економіка не витримає, потрібно просто виграти час, Росія теж змушена буде виконувати Мінські домовленості тощо. У Верховній Раді щодо прийняття цього закону лунали й інші думки від радикальних до компромісних, а саме: ввести військовий стан і розпочати повномасштабну війну з агресором чи оголосити тимчасово окупованими території так званих «ДНР» і «ЛНР», невідкладно приступити до фактичної делімітації умовного адміністративного кордону та його укріплення, ввести особливий порядок самоврядування тільки на звільнених територіях. Зміни до статті 10 цього закону були внесені у березні 2015 року, зокрема передбачалось, що нові правила самоврядування поширяться на окремі території тільки після позачергових місцевих виборів, які будуть проведені згідно з українським законодавством у відповідності до вимог ОБСЄ та Бюро демократичних ініціатив і прав людини і тільки після виводу незаконних збройних формувань, найманців і зброї з території України, тоді ж були прийняті й 2 постанови, які визначали перелік територій, де буде застосований особливий режим місцевого самоврядування, та тих, які визнавалися тимчасово окупованими. [2, с. 2].

19 вересня 2014 року учасники вище згаданої Тристоронньої групи від ОБСЄ посол Гайді Тальявіні, другий президент України Л. Кучма, посол РФ в Україні М. Зурабов та представники «ДНР» і «ЛНР», але без зазначення їх статусу та посад, підписали «Меморандум про виконання положень Мінського протоколу від 5 вересня 2014 року». Цим документом передбачалось відведення великокаліберної зброї на відстань на 15 км з кожного боку, припинення застосування зброї обома сторонами і ведення наступальних операцій (пп. 1, 3), зупинку підрозділів і формувань на позиціях станом на 19 вересня (п. 2), введення заборони на польоти бойової авіації та іноземних безпілотних літальних апаратів (БПЛА), за винятком БПЛА, які використовує ОБСЄ, в зоні припинення вогню (п. 7), заборона на встановлення нових міно-вибухових інженерних споруд та зняття раніше встановлених інженерних споруд у зоні безпеки (п. 6), розгортання в зоні припинення застосування зброї

моніторингової спостережної місії (ММС) ОБСЄ (п. 8), виведення всіх іноземних збройних формувань, військової техніки, а також бойовиків і найманців з території України (п. 9) [5].

Таким чином, Мінські угоди, так звані «Мінськ-1», розглядалися українською владою як певний компроміс, який був необхідний для зміцнення позицій українських збройних сил на Донбасі, проте Іловайської трагедії уникнути не вдалось, як й отримати чітку відповідь, коли закінчиться війна на Сході, тим більше, що присутність російських військ на кордоні та на території так званих «ДНР» і «ЛНР» постійно зростала. Як позитивний наслідок цих угод можна назвати те, що проект «Новоросія», який російське керівництво мріяло реалізувати на теренах восьми південно-східних областей України, тепер обмежився тільки частинами територій Донеччини та Луганщини.

Розрахунки політиків на те, що після «Мінська-1» Росія виведе свої війська з Донбасу, не буде підтримувати бойовиків, не спрадилися. Ні Росія, ні її ставленики на Донбасі не збирались виконувати Мінські домовленості. Майже відразу ситуація загострилась в Донецькому аеропорту та в Дебальцевому, що врешті-решт привело до початку переговорів щодо підготовки та підписання Мінських угод – 2.

Список літератури:

1. Василенко В. Війна 2014 року: спроба системного аналізу / В. Василенко. // Український тиждень. – 2014. – №42. – С. 27–42.
2. Рахманин С. И вечный «Минск»... / С. Рахманин. // Зеркало недели. – 2015. – 21 марта. – С. 2.
3. Шеремет П. Про змову, умиротворення агресора і Порошенка / П. Шеремет. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pravda.com.ua/articles/2014/09/19/7038345/view_print/
4. РФ зобов'язалася вивести бойовиків з України в обмін на перевибори і амністію [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pravda.com.ua/news/2014/09/7/7036986/view_print/
5. Мінський меморандум: бойовики мають відвести Гради, Урагани і Торнадо [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pravda.com.ua/news/2014/09/20/7038395/view_print/